

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 17 stycznia 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Podatek od wartości dodanej (VAT) – Ochrona interesów finansowych Unii Europejskiej – Artykuł 325 ust. 1 TFUE – Konwencja w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich – Postępowanie karne dotyczące przestępstw w dziedzinie VAT – Zasada skuteczności – Przeprowadzanie dowodów – Podśluch telefoniczny – Zgoda wydana przez niewłaściwy organ sądowy – Wzięcie pod uwagę podsłuchanych rozmów telefonicznych jako dowodów – Przepisy krajowe – Zakaz

W sprawie C-310/16

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria), postanowieniem z dnia 25 maja 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 maja 2016 r., w postępowaniu karnym przeciwko

Petarowi Dzivevowi,

Galinie Angelovej,

Georgiemu Dimowowi,

Milkowi Velkovowi,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: T. von Danwitz (sprawozdawca), prezes siódmej izby, pełniący obowiązki prezesa czwartej izby, K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Juhász i C. Vajda, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Bobek,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez R. Troostersa, J. Baquera Cruza i P. Mihaylovą, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 25 lipca 2018 r.,

* Język postępowania: bułgarski.

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 325 ust. 1 TFUE, art. 1 ust. 1 lit. b) i art. 2 ust. 1 przyjętej na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej Konwencji w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich, podpisanej w Brukseli w dniu 26 lipca 1995 r. (Dz.U. 1995, C 316, s. 48, zwanej dalej „konwencją OIF”) oraz art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą praw podstawowych”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko Petarowi Dzivevowi, Georgiowi Dimovowi, Milkowi Velkovowi oraz Galinie Angelovej, oskarżonym o popełnienie przestępstw w dziedzinie podatku od wartości dodanej (VAT).

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Na mocy art. 325 TFUE:

„1. Unia i państwa członkowskie zwalczają nadużycia finansowe i wszelkie inne działania nielegalne naruszające interesy finansowe Unii za pomocą środków podejmowanych zgodnie z niniejszym artykułem, które mają skutek odstraszający i zapewniają skuteczną ochronę w państwach członkowskich oraz we wszystkich instytucjach, organach i jednostkach organizacyjnych Unii.

2. Państwa członkowskie podejmują takie same środki do zwalczania nadużyć finansowych naruszających interesy finansowe Unii, jakie podejmują do zwalczania nadużyć finansowych naruszających ich własne interesy finansowe.

[...]”.

Konwencja OIF

- 4 Artykuł 1 konwencji OIF stanowi:

„1. Do celów niniejszej Konwencji nadużycia finansowe naruszające interesy finansowe Wspólnot Europejskich polegają na:

[...]

b) w odniesieniu do przychodów – jakimkolwiek umyślnym działaniu lub zaniechaniu dotyczącym:

- wykorzystania lub przedstawienia fałszywych, nieścisłych lub niekompletnych oświadczeń lub dokumentów, które ma na celu [którego skutkiem jest] bezprawne zmniejszenie środków budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich lub budżetów zarządzanych przez Wspólnoty Europejskie lub w ich imieniu,
- nieuwajnienia informacji z naruszeniem szczególnego obowiązku, w tym samym celu [z tym samym skutkiem],

- niewłaściwego wykorzystania korzyści uzyskanej zgodnie z prawem, w tym samym celu [z tym samym skutkiem].

2. Z zastrzeżeniem [art.] 2 [ust.] 2, każde państwo członkowskie podejmuje niezbędne i odpowiednie środki w celu dokonania transpozycji [ust.] 1 do swojego krajowego prawa karnego w taki sposób, aby postępowanie w nim określone stanowiło przestępstwo [czyn karalny].

[...]”.

- 5 Artykuł 2 ust. 1 konwencji OIF stanowi:

„Każde państwo członkowskie podejmuje niezbędne środki w celu zapewnienia, że działanie określone w [art.] 1 oraz udział w, nakłanianie do, lub próba zachowania określonego w [art.] 1 [ust.] 1, są zagrożone przez skuteczne, proporcjonalne i odstraszające sankcje karne, włącznie z, przynajmniej w przypadkach poważnego nadużycia finansowego, karami polegającymi na pozbawieniu wolności, które może prowadzić do ekstradycji, przy czym za poważne nadużycie finansowe uważa się takie nadużycie finansowe, które wiąże się przynajmniej z minimalną kwotą określoną w każdym państwie członkowskim. Taka minimalna kwota nie może być ustalona na poziomie wyższym niż 50 000 [EUR]”.

Decyzja 2007/436/WE

- 6 Decyzja Rady 2007/436/WE, Euratom z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie systemu zasobów własnych Wspólnot Europejskich (Dz.U. 2007, L 163, s. 17) stanowi w art. 2 ust. 1:

„Na zasoby własne zapisane w budżecie ogólnym Unii Europejskiej składają się dochody z następujących źródeł:

[...]

- b) [...] zastosowanie stawki jednolitej obowiązującej wszystkie państwa członkowskie w odniesieniu do zharmonizowanych podstaw VAT określonych zgodnie z zasadami wspólnotowymi. [...]”.

Prawo bułgarskie

Konstytucja Republiki Bułgarskiej

- 7 Artykuł 32 ust. 2 Konstytucji Bułgarii przewiduje zakaz przechwytywania rozmów osób z wyjątkiem sytuacji określonych w ustawie.
- 8 Artykuł 121 ust. 4 konstytucji stanowi, że orzeczenia sądowe muszą mieć uzasadnienie.

NPK

- 9 Artykuł 348 Nakazatelno-protsesualen kodeks (kodeksu postępowania karnego, zwanego dalej „NPK”) stanowi:

„(1) Wyrok lub orzeczenie mogą zostać uchylone lub zmienione w kasacji:

[...]

2. jeżeli obarczone są wadą naruszenia istotnych wymogów proceduralnych.

[...]

(3) Naruszenie norm proceduralnych jest istotne:

1. jeżeli spowodowało ograniczenie praw proceduralnych oskarżonego lub innych stron i nie zostało naprawione;
2. jeżeli nie jest uzasadnione lub nie ma protokołu z rozprawy w pierwszej instancji lub w apelacji;
3. jeżeli skazanie lub orzeczenie zostały orzeczone przez niewłaściwy organ;
4. jeżeli przy ogłoszeniu wyroku skazującego lub orzeczenia naruszona została tajemnica narady sędziowskiej”.

ZIDNPK

- 10 W dniu 1 stycznia 2012 r. wszedł w życie Zakon za izmenenie i dopalnenie na nakazatelno-protsesualnia kodeks (ustawa o zmianie i uzupełnieniu kodeksu postępowania karnego, zwana dalej „ZIDNPK”) dotyczący powołania i funkcjonowania Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowanego sądu karnego, Bułgaria). W ZIDNPK przeniesiono określone uprawnienia z Sofijski gradski sad (sądu miejskiego w Sofii, Bułgaria) na Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny), który jest wyłącznie właściwy do orzekania w sprawach dotyczących zorganizowanej grupy przestępczej.
- 11 Na mocy art. 5 ZIDNPK właściwość do udzielania zezwolenia na podsłuchiwanie rozmów telefonicznych osób podejrzanych o udział w zorganizowanej grupie przestępczej została przeniesiona z Sofijski gradski sad (sądu miejskiego w Sofii) na Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny).
- 12 Zgodnie z art. 9 ust. 2 ZIDNPK wszczęte już i toczące się przygotowawcze postępowania mają być prowadzone do końca przez organy właściwe przed tym przeniesieniem właściwości. Z dniem 6 marca 2012 r. przepis ten zmieniono w taki sposób, że kontrolę sądową w przedmiocie tych postępowań nadal sprawuje sąd właściwy przed dniem 1 stycznia 2012 r.

Przepisy dotyczące szczególnych czynności operacyjno-rozpoznawczych

- 13 Postępowanie umożliwiające stosowanie podsłuchów telefonicznych uregulowano w art. 1–3, 6 i 12–18 Zakon za spetsialnite razuznavatelni sredstva (ustawy o szczególnych czynnościach operacyjno-rozpoznawczych) i art. 172–177 NPK. Jak wyjaśnił sąd odsyłający, podsłuch telefoniczny może być stosowany zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i po wszczęciu postępowania karnego. Na zastosowanie tego środka musi wyrazić uprzednio zgodę właściwy sąd na wniosek, odpowiednio, dyrektora głównej dyrekcji ds. walki z przestępczością zorganizowaną lub prokuratora. Orzeczenie sądu o wydaniu zgody na podsłuch telefoniczny musi być uzasadnione, a – zgodnie z art. 15 ustawy o szczególnych czynnościach operacyjno-rozpoznawczych i art. 174 NPK – musi być wydane przez prezesa właściwego sądu lub upoważnionego do takiego działania wiceprezesa.

Spór w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

- 14 Petar Dzivev, G. Angelova, G. Dimov i M. Velkov są oskarżeni o to, że w okresie od 1 czerwca 2011 r. do 31 marca 2012 r. popełniali przestępstwa podatkowe za pośrednictwem spółki handlowej Karoli Kepital EOOD. Petarowi Dzivevowi zarzuca się w szczególności kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą, do której należało pozostałych troje oskarżonych, która działała w niniejszym przypadku w celu wzbogacenia się poprzez uchylanie się od zapłaty podatku należnego z tytułu Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (ustawy o podatku od wartości dodanej) (DV nr 63 z dnia 4 sierpnia 2006 r.) w wersji obowiązującej w czasie, gdy miały miejsce okoliczności faktyczne rozpatrywane w postępowaniu głównym.
- 15 W toku postępowania przygotowawczego szereg wniosków o wydanie zgody na zastosowanie podsłuchu telefonicznego wobec czworga oskarżonych, które wniósł dyrektor Glavna direktsia za borba s organiziranata prestapnost (główniej dyrekcji ds. walki z przestępczością zorganizowaną, Bułgaria) w okresie od listopada 2011 r. do lutego 2012 r., zostało uwzględnionych przez Sofijski gradski sad (sąd miejski w Sofii). Po wszczęciu postępowania karnego prokurator uzyskał na swój wniosek w marcu 2012 r. szereg zgód Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowanego sądu karnego) na ponowne zastosowanie podsłuchów wobec oskarżonych.
- 16 Sąd odsyłający wskazuje, że żadna z rozpatrywanych w postępowaniu głównym zgód nie miała uzasadnienia, a zgody wydane od listopada 2011 r. do stycznia 2012 r. nie wskazywały prawidłowo w szczególności tego, czy czynności dokonał prezes czy wiceprezes Sofijski gradski sad (sądu miejskiego w Sofii). Braki te nie powodują niezgodności z prawem zgód rozpatrywanych w postępowaniu głównym. Jednak zgody wydane w styczniu i lutym 2012 r. zostały w dodatku wydane przez niewłaściwy sąd. Po tej dacie wszystkie wnioski o wydanie zgody należało bowiem kierować do prezesa Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowanego sądu karnego), a nie do prezesa Sofijski gradski sad (sądu miejskiego w Sofii). Ten ostatni, nie będąc już właściwym do zbadania i uwzględnienia tych wniosków, powinien był przekazać je prezesowi Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowanego sądu karnego).
- 17 Sąd odsyłający wskazuje, że następnie oficjalnie dopatrzono się systemowych nieprawidłowości przy wydawaniu zgód na stosowanie szczególnych czynności operacyjno-rozpoznawczych, w szczególności podsłuchów telefonicznych, co doprowadziło do zmiany właściwej ustawy.
- 18 Sąd wskazuje ponadto, że nie jest jasne, czy przepis przejściowy zawarty w art. 9 ZIDNPK dotyczył również postępowań przygotowawczych w toku. Przepis ten był przedmiotem obszernego i sprzecznego orzecznictwa. Uchwała interpretacyjna nr 5/14 Varhoven kasatsionen sad (najwyższego sądu kasacyjnego, Bułgaria) z dnia 16 stycznia 2014 r. potwierdziła, że od zasady wyłącznej właściwości sądu dotyczącej spraw karnych nie można stosować żadnych wyjątków. W tym względzie sąd odsyłający podnosi, że zasada ta ma ogromne znaczenie w prawie krajowym, a zwłaszcza przy stosowaniu szczególnych czynności operacyjno-rozpoznawczych, do których należy przechwytywanie rozmów telefonicznych. Jednak, odnosząc się do wyroku Trybunału z dnia 17 grudnia 2015 r., WebMindlicences (C-419/14, EU:C:2015:832, pkt 91), sąd ten zastanawia się, czy wnioski płynące z tej uchwały interpretacyjnej należy także stosować, gdy w grę wchodzi poszanowanie prawa Unii Europejskiej.
- 19 Sąd odsyłający dodaje, że w przypadku P. Dziveva jedynie rozmowy podsłuchiwane na podstawie zgód wydanych przez niewłaściwy sąd dostarczają jasných i niezbitých dowodów na popełnienie przestępstw, o które jest on oskarżony, i pozwalają na jego skazanie, natomiast pozostali oskarżeni mogliby zostać skazani na podstawie dowodów zdobytych zgodnie z prawem.

20 W tych okolicznościach Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy zgodne z:

- art. 325 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zgodnie z którym państwa członkowskie podejmują środki w celu skutecznego zwalczania nadużyć finansowych i wszelkich innych działań nielegalnych naruszających interesy finansowe Unii,
- art. 2 ust. 1 [konwencji OIF] w związku z jej art. 1 ust. 1 lit. b) oraz art. 2 ust. 1 lit. b) decyzji 2007/436, zgodnie z którymi to przepisami państwo członkowskie podejmuje środki w celu skutecznego karania oszustw podatkowych dotyczących podatku od wartości dodanej,
- art. 47 akapit pierwszy i drugi karty praw podstawowych, w którym zagwarantowano skuteczne środki prawne ochrony przed sądem ustanowionym uprzednio na mocy ustawy,

jest krajowe uregulowanie prawne, zgodnie z którym dowody zgromadzone poprzez zastosowanie »szczególnych czynności operacyjno-rozpoznawczych« – a mianowicie podsłuchu telefonicznego rozmów prowadzonych przez osoby, w odniesieniu do których następnie wystąpiono z oskarżeniem o przestępstwo skarbowe związane z VAT – należy wyłączyć z materiału dowodowego ze względu na udzielenie zezwolenia na te czynności przez niewłaściwy organ sądu; przy uwzględnieniu następujących okoliczności:

- uprzednio (od jednego miesiąca do trzech miesięcy wcześniej) wniesiono do tego samego organu sądu o udzielenie zezwolenia na podsłuch niektórych z tych telefonów i organ ten wydał na to zezwolenie, mając właściwość w chwili wydania tego zezwolenia;
- w odniesieniu do rozpatrywanego podsłuchu telefonicznego wniesiono o udzielenie takiego zezwolenia (na przedłużenie poprzedniego podsłuchu i na podsłuch kolejnych telefonów) przez ten sam organ sądu, przy czym ten organ sądu nie był już właściwy, ponieważ jego właściwość została przeniesiona na nowy organ sądu bezpośrednio przed tym; pomimo braku właściwości poprzedni organ sądu rozpoznał wniosek co do istoty i udzielił takiego zezwolenia;
- następnie (około miesiąca później) ponownie wniesiono o udzielenie zezwolenia na podsłuch tych samych telefonów, a zezwolenia tego udzielił nowy właściwy do tego organ;
- żadne udzielone zezwolenia faktycznie nie zawiera uzasadnienia;
- przepis ustawy, na mocy którego przeniesiono właściwość, jest niejasny, skutkowało wydaniem licznych sprzecznych orzeczeń sądów, co skłoniło Varhoven kasatsionen sad (najwyższy sąd kasacyjny) do przyjęcia wiążącej chwały interpretacyjnej – około dwa lata po przeniesieniu właściwości na mocy ustawy i po rozpatrywaniu podsłuchu telefonicznego;
- sąd rozpoznający sprawę co do istoty nie jest uprawniony do orzekania w przedmiocie wniosków o zastosowanie szczególnych czynności operacyjno-rozpoznawczych (podsłuchu telefonicznego); ma on jednak właściwość, aby orzec w przedmiocie zgodności z prawem przeprowadzonego podsłuchu, w tym aby przyjąć, że udzielone zezwolenie nie odpowiada wymogom prawa, i ze względu na to odmówić dokonania oceny zgromadzonych w ramach tego podsłuchu dowodów; właściwość ta powstaje jedynie w wypadku ważnie udzielonego zezwolenia na podsłuch;
- wykorzystanie tych dowodów (rozmów telefonicznych prowadzonych przez oskarżonych, w odniesieniu do których zezwolenie na podsłuch wydał organ sądu, który utracił już swoją właściwość) ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności osoby

kierującej zorganizowaną grupą przestępczą mającą na celu dokonywanie przestępstw skarbowych określonych w Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (ustawy o podatku od wartości dodanej) [DV nr 63 z dnia 4 sierpnia 2006 r.], odpowiednio działającej jako podżegacz do konkretnych przestępstw skarbowych – osoba ta może być uznana za winną i skazana wyłącznie, jeśli te rozmowy zostaną uznane za dowód; w przeciwnym wypadku zostanie ona uniewinniona?

- 2) Czy w niniejszej sprawie ma zastosowanie odesłanie prejudycjalne [, które zostanie wydane w sprawie] C-614/14?”.

Postępowanie przed Trybunałem

- 21 Postanowieniem z dnia 25 lipca 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 4 sierpnia 2016 r., sąd odsyłający postanowił wycofać drugie pytanie prejudycjalne. W tym względzie sąd odsyłający wskazał, że jego drugie pytanie stało się bezprzedmiotowe w następstwie ogłoszenia wyroku Trybunału z dnia 5 lipca 2016 r., Ognyanov (C-614/14, EU:C:2016:514).
- 22 Ponadto niniejsza sprawa została decyzją prezesa Trybunału z dnia 12 maja 2017 r. zawieszona do ogłoszenia wyroku w sprawie M.A.S. i M.B. (wyrok z dnia 5 grudnia 2017 r., C-42/17, EU:C:2017:936). Postępowanie przed Trybunałem podjęto ponownie w dniu 12 grudnia 2017 r.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 23 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 325 ust. 1 TFUE, jak również art. 1 ust. 1 lit. b) i art. 2 ust. 1 konwencji OIF, w świetle karty praw podstawowych, należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie, w kontekście zasady skuteczności postępowania karnego dotyczącego przestępstw dotyczących VAT, stosowaniu przez sąd krajowy przepisu krajowego stanowiącego, że należy odrzucić w postępowaniu karnym dowody, takie jak nagrania z podsłuchów telefonicznych, wymagające uprzedniej zgody sądu, jeśli zgoda ta została wydana przez niewłaściwy sąd, mimo że tylko za pomocą tych dowodów można wykazać popełnienie rozpatrywanych przestępstw.
- 24 Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy wskazać, że na obecnym etapie rozwoju prawa Unii nie przewiduje ono mających zastosowanie do okoliczności niniejszej sprawy norm dotyczących sposobu przeprowadzania dowodów i ich wykorzystania w postępowaniach karnych w dziedzinie VAT. Dziedzina ta co do zasady należy więc do kompetencji państw członkowskich (zob. podobnie wyroki: z dnia 17 grudnia 2015 r., WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, pkt 65; z dnia 2 maja 2018 r., Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, pkt 25).
- 25 Artykuł 325 ust. 1 TFUE zobowiązuje przy tym państwa członkowskie do zwalczania nadużyć finansowych i wszelkich innych nielegalnych działań naruszających interesy finansowe Unii za pomocą skutecznych i odstraszających środków (wyrok z dnia 5 czerwca 2018 r., Kolev i in., C-612/15, EU:C:2018:392, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 26 Środki własne Unii obejmują w szczególności zgodnie z art. 2 lit. b) decyzji 2007/436 wpływy wynikające z zastosowania jednolitej stawki do zharmonizowanej podstawy opodatkowania VAT określonej zgodnie z normami Unii. Istnieje zatem bezpośredni związek między poborem zgodnie z obowiązującym prawem Unii wpływów z tytułu VAT a wpłatą do budżetu Unii odpowiednich środków pochodzących z tego podatku, ponieważ wszelkie braki w poborze owych wpływów mogą powodować uszczuplenie wskazanych środków budżetowych (wyroki: z dnia 5 grudnia 2017 r., M.A.S. i M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, pkt 31; z dnia 5 czerwca 2018 r., Kolev i in., C-612/15, EU:C:2018:392, pkt 51).

- 27 W celu zagwarantowania pełnego poboru owych wpływów, a przez to w celu zagwarantowania ochrony interesów finansowych Unii, państwom członkowskim przysługuje swoboda w wyborze mających zastosowanie sankcji, które mogą przybrać formę sankcji administracyjnych, karnych lub obydwu rodzajów tych sankcji łącznie. Sankcje karne mogą jednak okazać się nieodzowne w celu zwalczania w skuteczny i odstraszający sposób niektórych przypadków poważnych oszustw w dziedzinie VAT, czego wymaga art. 2 ust. 1 konwencji OIF w związku z jej art. 1 ust. 1 (zob. podobnie wyroki: z dnia 20 marca 2018 r., Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, pkt 20; z dnia 2 maja 2018 r., Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, pkt 36; z dnia 5 czerwca 2018 r., Kolev i in., C-612/15, EU:C:2018:392, pkt 54).
- 28 W tym względzie państwa członkowskie muszą czuwać nad tym, by naruszenia prawa Unii, w tym zharmonizowanych zasad wynikających z dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.U. 2006, L 347, s. 1), były karane analogicznie i przy zastosowaniu analogicznych procedur jak naruszenia prawa krajowego o podobnym charakterze i ciężarze, przy czym kara musi być w każdym razie skuteczna, proporcjonalna i odstraszająca (zob. podobnie wyrok z dnia 2 maja 2018 r., Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, pkt 28).
- 29 Państwa członkowskie powinny również zapewnić, by karne normy proceduralne przewidziane przez prawo krajowe pozwalały na skuteczne ukaranie przestępstw związanych z takimi czynami (zob. podobnie wyroki: z dnia 17 grudnia 2015 r., WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, pkt 65; z dnia 5 czerwca 2018 r., Kolev i in., C-612/15, EU:C:2018:392, pkt 55).
- 30 Z powyższego wynika, że nawet jeśli sankcje i procedury administracyjne lub karne dotyczące tych sankcji, które państwa członkowskie wprowadzają w celu zwalczania naruszeń zharmonizowanych zasad w dziedzinie VAT, należą do ich autonomii proceduralnej i instytucjonalnej, to jednak jest ona ograniczona nie tylko zasadą proporcjonalności i równoważności, których stosowanie nie jest rozpatrywane w niniejszej sprawie, lecz zasadą skuteczności, która wymaga, by owe sankcje były skuteczne i odstraszające (zob. podobnie wyrok z dnia 2 maja 2018 r., Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, pkt 29).
- 31 W tym kontekście w pierwszej kolejności to ustawodawca krajowy powinien podjąć niezbędne środki. Powinien on w danym wypadku zmienić przepisy i zagwarantować, aby normy prawa procesowego mające zastosowanie w przypadku ścigania przestępstw naruszających interesy finansowe Unii nie były ukształtowane w taki sposób, aby ze swej natury powodowały systemowe ryzyko bezkarności czynów stanowiących tego rodzaju przestępstwa, oraz zapewnić ochronę praw podstawowych osób oskarżonych (wyrok z dnia 5 czerwca 2018 r., Kolev i in., C-612/15, EU:C:2018:392, pkt 65).
- 32 Co się tyczy sądów krajowych, Trybunał orzekł, że powinny one zagwarantować pełną skuteczność obowiązków wynikających z art. 325 ust. 1 TFUE i zaniechać stosowania przepisów krajowych, które w ramach postępowania dotyczącego poważnych przestępstw w dziedzinie VAT stoją na przeszkodzie stosowaniu skutecznych i odstraszających sankcji w celu zwalczania oszustw stanowiących zagrożenie dla interesów finansowych Unii (wyrok z dnia 5 grudnia 2017 r., M.A.S. i M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, pkt 39).
- 33 Jednakże obowiązek zapewnienia skutecznego poboru środków Unii nie zwalnia sądów krajowych z konieczności poszanowania praw podstawowych gwarantowanych przez kartę praw podstawowych oraz ogólnych zasad prawa Unii, gdyż postępowania karne wszczynane w sprawie naruszeń w dziedzinie VAT stanowią stosowanie prawa Unii w rozumieniu art. 51 ust. 1 karty praw podstawowych. W obszarze prawnokarnym należy przestrzegać tych praw i zasad ogólnych nie tylko w postępowaniach karnych, lecz także na etapie postępowania przygotowawczego, od chwili postawienia zarzutów zainteresowanej osobie (zob. podobnie wyroki: z dnia 5 grudnia 2017 r., M.A.S.

i M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, pkt 52; z dnia 5 czerwca 2018 r., Kolev i in., C-612/15, EU:C:2018:392, pkt 68, 71; z dnia 20 marca 2018 r., Di Puma i Zecca, C-596/16 i C-597/16, EU:C:2018:192, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 34 Tym samym obowiązek zapewnienia skutecznego poboru środków Unii nie zwalnia tychże sądów z konieczności poszanowania zasady legalności i praworządności, stanowiącej jedną z nadrzędnych wartości, na których opiera się Unia, o czym świadczy art. 2 TUE.
- 35 W tym względzie z wymogów wiążących się w szczególności z zasadą legalności i praworządności wynika, że wykonywanie kompetencji w zakresie nakładania sankcji nie może co do zasady wykraczać poza granice prawne, w ramach których organ jest upoważniony do działania zgodnie z prawem państwa członkowskiego, któremu podlega (zob. analogicznie wyrok z dnia 1 października 2015 r., Weltimmo, C-230/14, EU:C:2015:639, pkt 56).
- 36 Ponadto podsłuchy telefoniczne stanowią ingerencję w prawo do życia prywatnego, zapisane w art. 7 karty praw podstawowych. Taka ingerencja może być dopuszczalna zgodnie z art. 52 ust. 1 karty praw podstawowych, wyłącznie jeżeli została przewidziana ustawą oraz jeżeli przy poszanowaniu istotnej treści tego prawa i zasady proporcjonalności jest ona niezbędna i rzeczywiście odpowiada celom interesu ogólnego uznanym przez Unię (zob. podobnie wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, pkt 71, 73).
- 37 W tym względzie jest bezsporne, że na rozpatrywane w postępowaniu głównym podsłuchy telefoniczne zgody udzielił sąd niemający do tego niezbędnych kompetencji. W związku z tym należy te podsłuchy uznać za nieprzewidziane ustawą w rozumieniu art. 52 ust. 1 karty praw podstawowych.
- 38 Należy więc wskazać, że rozpatrywana w postępowaniu głównym norma odzwierciedla wymogi przedstawione w pkt 35–37 niniejszego wyroku, gdyż zobowiązuje sąd krajowy do odrzucenia w postępowaniu karnym dowodów, takich jak nagrania z podsłuchów telefonicznych, na które wymagana jest uprzednia zgoda sądu, jeżeli zgoda ta została wydana przez niewłaściwy sąd.
- 39 Wynika z tego, że prawo Unii nie może wymagać, by sąd krajowy zaniechał stosowania takiej normy proceduralnej, nawet gdyby wykorzystanie dowodów zgromadzonych niezgodnie z prawem mogło zwiększyć skuteczność ścigania karnego, dając organom krajowym możliwość nałożenia w niektórych przypadkach sankcji za nieprzestrzeganie prawa Unii (zob. analogicznie w odniesieniu do krajowych norm proceduralnych nadających orzeczeniu powagę rzeczy osądzonej wyrok z dnia 24 października 2018 r., XC i in., C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 40 W tym względzie nie ma znaczenia podniesiona przez sąd odsyłający okoliczność, że niezgodne z prawem działanie wynika z braku precyzji kompetencyjnego przepisu przejściowego rozpatrywanego w postępowaniu głównym. Wymóg, zgodnie z którym jakiekolwiek ograniczenia w korzystaniu z prawa przyznanego w art. 7 karty praw podstawowych muszą być przewidziane ustawą, oznacza bowiem, że podstawa prawna upoważniająca do stosowania takich ograniczeń musi być wystarczająco jasna i precyzyjna (zob. podobnie wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, pkt 81). Również bez znaczenia jest okoliczność, że w przypadku jednego z oskarżonych w postępowaniu głównym tylko nagrania z podsłuchów telefonicznych założonych na podstawie zgód wydanych przez niewłaściwy organ mogą dowieść jego winy i uzasadnić jego skazanie.
- 41 Mając na względzie powyższe rozważania, odpowiedź na zadane pytanie powinna brzmieć: art. 325 ust. 1 TFUE oraz art. 1 ust. 1 lit. b) i art. 2 ust. 1 konwencji OIF, w świetle karty praw podstawowych, należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie, w kontekście zasady skuteczności ścigania w sprawach przestępstw z dziedziny VAT, stosowaniu przez sąd krajowy przepisu krajowego stanowiącego, że należy odrzucić w postępowaniu karnym dowody, takie jak nagrania z podsłuchów telefonicznych, wymagające uprzedniej zgody sądu, jeśli tę zgodę wydał niewłaściwy sąd, nawet jeżeli tylko za pomocą tych dowodów można wykazać popełnienie rozpatrywanych przestępstw.

W przedmiocie kosztów

- 42 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 325 ust. 1 TFUE oraz art. 1 ust. 1 lit. b) i art. 2 ust. 1 przyjętej na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej Konwencji w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich, podpisanej w Brukseli w dniu 26 lipca 1995 r., w świetle Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie, w kontekście zasady skuteczności ścigania w sprawach przestępstw z dziedziny podatku od wartości dodanej (VAT), stosowaniu przez sąd krajowy przepisu krajowego stanowiącego, że należy odrzucić w postępowaniu karnym dowody, takie jak nagrania z podsłuchów telefonicznych, wymagające uprzedniej zgody sądu, jeśli tę zgodę wydał niewłaściwy sąd, nawet jeżeli tylko za pomocą tych dowodów można wykazać popełnienie rozpatrywanych przestępstw.

Podpisy